

Bc. David Trojan

Českobrodsko. Majetkové proměny a osídlení jednoho regionu (13.-14. století)

Celý elaborát, včetně titulního listu, má rozsah 40 stran, z toho 20 stran představuje text, jednu stranu resumé, celkem 8 stran připadá na soupis pramenů a literatury a 9 stran připadá na grafické přílohy.

Práce začíná číslovanou kapitolou „Úvodem“ (s. 3-5). Je napsána velmi stručně, hutně a vcelku výstižně, i když se domnívám, že některé skutečnosti zde přece jen měly být poněkud rozvedeny. První odstavec textu ustanovuje cíle studie, druhý ne zcela jednoznačně vymezuje sledované území, které postrádá přirozené geografické hranice, takže je dle autora vymezuje 64 lokalit, známých k letům 1436-1437. Autor tím překračuje chronologické vymezení, uvedené v názvu práce, proč zvolil horní časovou hranici právě lety 1436-1437, může být v tuto chvíli zřejmé jen badateli, který je s problematikou dějin osídlení a vývoje majetkové držby dobře obeznámen, ostatním čtenářům se dostane vysvětlení až na s. 19: oněch 64 lokalit zmiňovaly sekularizační listiny českého krále Zikmunda Lucemburského. Rozsah sledovaného území pak ozřejmuje až mapa II: na západě zasahuje až do Černokostecka a ke Stříbrné Skalici, na východě pak na Uhlířskojanovicko a za Kouřim.

Pokud jde o volbu zkoumaného území, David Trojan konstatuje, že se chce záměrně zabývat starým sídelním územím, právě proto, že sond tohoto druhu bylo u nás zatím provedeno málo, a po stránce metodické je pro něho vzorem práce Davida Kalhouse „Od Libice ke Kolínu“, publikovaná v letech 2010-2011. Problematikou raně středověkého osídlení regionu se pak autor zabývá opět stručně, ale poučeně, o čemž svědčí uvedený přehled pramenů i odborné literatury.

Těžiště práce tvoří následující dvě kapitoly. Ta, kterou nazval „Ve středověké proměně“ (s. 5-11) se zabývá českým „dlouhým“ 13. stoletím, tedy obdobím od roku 1197 do roku 1310. Z období první poloviny 13. století není k dispozici mnoho pramenných zmínek, mezi nimi zaujímá důležité místo donace Hraběšiců Všebora IV. a Kojaty IV. z Mostu zderazským božehrobcům. Autor zdůraznil, že jde vlastně o jediný významnější velmožský rod, který na sledovaném území měl předtím nějakou majetkovou držbu. Jinak zde lze shledat jen nevelké držby vladyků, kteří ovšem vstupují do světla písemných pramenů z velké části až v závěru století, k roku 1295, v biskupské lokační listině, kde lze jejich vazbu k území indikovat prostřednictvím jejich predikátů. Významnější postavení pak měl z šlechtických držitelů ve 13. století už jen Domaslav ze Škvorce, patrně zakladatel tamního hradu. Další majetky v regionu vlastnily církevní instituce. Především to bylo pražské biskupství, několik lokalit patřilo vyšehradské kapitule, jen jednotlivými lokalitami disponoval špitál pražských křižovníků s červenou hvězdou, kapitula v Sadské a poněkud překvapivě též olomoucké biskupství, v jehož majetku byla ves Chotouň. Kapitola „Českobrodsko lucemburského věku“ sleduje vývoj regionu až do zmíněných let 1436-1437. Všimá si farní sítě, zajímavý je postřeh, že výnosné fary byly často prebendami vyšehradských či svatovítských kanovníků. Autor také konstatuje, že ve 14. století dochází k diferenciaci v postavení místní šlechty. Bohatší vladycké rody držely i několik vsí a přikupovaly i další majetky, většina drobných zemanů však musela vystačit s držbou jediné vsi nebo se o ni dokonce dělit. Od roku 1300 se jako držitelé vsí objevili také příslušníci pražského staroměstského patriciátu, roku 1366 dokonce získali od Karla IV. privilegium zakupovat venkovské majetky a zanášet je do desek zemských. Nejvýznamnější majetky v regionu získali Rokycanští a Olbramovici, kteří se vlastně nobilitovali. Autor pracuje s termínem „pražské contado“, který převzal od Davida Kalhouse. Rozumí jím okruh o poloměru 20-25 km od jádra pražské aglomerace, který hrál prostřednictvím trhu významnou roli v zásobování města základními potravinami. Na tomto zásobování participovali jako hlavní

majetkoví držitelé pražské arcibiskupství se svým městem Brodem, vyšehradská kapitula a zderazští křižovníci, ostatní majetkové držby kvůli svému malému rozsahu velký význam neměly. Poměrně značný majetek nabyl Dětrichem z Portic roku 1357 založený cisterciácký klášter v (Klášterní) Skalici. Tvořilo jej 10 vsí a čtyři dvory.

Husitská revoluce přinesla výrazné majetkové přesuny, které potvrdily Zikmundovy sekularizační listiny. Samotný Brod se stal svobodným královským městem, církevní instituce přišly o veškerý pozemkový majetek, klášter v Klášterní Skalici husité likvidovali.

Změny v majetkové struktuře dokládá autor čtveřicí grafů v přílohách. Vztahují se ke konci 13. století, rokům 1350, 1400 a 1437. Mění se ovšem počet sledovaných lokalit od 36 na konci 13. století, přes 49 a 61, až po 64 k roku 1437. Jestliže na konci 13. století přitom dominantní majetkové postavení měly v souhrnu drobné šlechtické držby (16 lokalit) a majetky církevních institucí (14), přičemž tento trend se udržel i v polovině 14. století, kdy šlechta držela 27 lokalit a církevní instituce 16, pak v roce 1400 se na první místo dostaly církevní instituce s držbou 22,5 lokalit, za nimi se lokální šlechta a měšťané dělili o 19,5, resp. 19 lokalit. Rok 1437 pak potvrdil naprostý zvrát, 51 vsí držela lokální šlechta a 13 měšťané.

Práce Davida Trojana představuje nepochybně zajímavou a potřebnou sondu. Jestliže jsem na počátku uvedl jisté výhrady, že text je někdy úsporný až k hranici srozumitelnosti pro méně zasvěceného čtenáře, pak si jsem vědom, že autora k tomu dost možná nutily podmínky, omezující rozsah studentských soutěžních prací. Na druhé straně chci vyzdvihnout, že autor prokázal velmi dobrou znalost relevantní odborné literatury a dokáže přesvědčivě zacházet se širokou škálou historických pramenů. Také po formální stránce práce splňuje všechny požadavky. Hodnotím ji tedy jako překvapivě zralou a přínosnou.

Chabařovice 1. dubna 2020

doc. PhDr. Tomáš Velímský, CSc.